

ΤΙ (ΔΕΝ) ΑΛΛΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

του Παναγιώτη Κ. Περσιάνη

Θέλω πρώτα να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο και τα μέλη του Δ.Σ του Κυπριακού Ομίλου Εκπαιδευτικής Διοίκησης για την ευγενική τους πρόσκληση να μιλήσω στην αποψινή εκδήλωσή του.

Το θέμα της εκπαιδευτικής αλλαγής είναι σήμερα διεθνώς πολύ επίκαιρο λόγω της μεγάλης ευκολίας με την οποία μπορεί να γίνει ο εκπαιδευτικός δανεισμός από ελεύθερα διακινούμενες στο διαδίκτυο ιδέες και προτάσεις, που αποτελούν πορίσματα διεθνών μελετών και ερευνών, με αποτέλεσμα να παρατηρείται διεθνής σύγκλιση στα εκπαιδευτικά συστήματα (McNeely, 1995).

Πιστεύω πως σε μια ομιλία με θέμα την αλλαγή η πρώτη παράμετρος για την οποία πρέπει να γίνει λόγος είναι οι αντιλήψεις και οι στάσεις των κατοίκων μιας χώρας έναντι της εφαρμογής της έννοιας αυτής στη ζωή και γενικά στην οικονομία, την κοινωνία και την πολιτική. Προκειμένου για τη δική μας χώρα ξέρουμε από πολλές πηγές ότι οι Ελληνοκύπριοι, επηρεασμένοι από το Διαφωτισμό, ήταν από το 19ο αιώνα θιασώτες της αλλαγής. Το 1902 ο Άγγλος επιθεωρητής εκπαίδευσης F. D. Newham στην έκθεσή του για το εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου παρατήρησε ότι οι Ελληνοκύπριοι επιζητούσαν με ζήλο το καινούργιο, σ' αντίθεση με τους Τουρκοκύπριους που ήταν συντηρητικοί και ικανοποιούνταν με το λίγο (F. D. Newham, 1902:410). Η έλξη του καινούργιου και της αλλαγής συνέχισε μέχρι σήμερα με την ταύτιση της με την πρόοδο. Έτσι εξηγείται γιατί πολιτικοί και πολιτικά κόμματα τάσσονται γενικά υπέρ της αλλαγής. Είναι γνωστό, για παράδειγμα, ότι υπήρξαν πολιτικά κόμματα που υιοθέτησαν την έννοια της αλλαγής ως σύνθημα στην προεκλογική τους εκστρατεία με σκοπό να προσελκύσουν καινούργιους ψηφοφόρους υποσχόμενοι νέο πνεύμα, νέο ξεκίνημα, νέα αντίληψη πραγμάτων και ανανέωση του προγράμματος και των πρακτικών τους, ώστε να επιτύχουν καλύτερα αποτελέσματα για το καλό του συνόλου.

Πολύ θετική είναι επίσης τα τελευταία χρόνια η στάση έναντι της αλλαγής και στην εκπαίδευση. Αντίθετα από ό,τι συνέβαινε πριν σαράντα ή πενήντα χρόνια, όταν η εκπαιδευτική πολιτική ήταν συντηρητική, οι αλλαγές στα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα πολύ σπάνιες και οι καινοτομίες στην εκπαιδευτική πράξη

περιορισμένες σε μερικές μεμονωμένες πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών, διευθυντών και επιθεωρητών, κατά κύριο λόγο στη δημοτική εκπαίδευση, μετά το 1974, με πρώτο τον υπουργό παιδείας Χρυσόστομο Σοφιανό(1976-1980)έγινε λόγος στην Κύπρο για κυπριακή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και εισήχθησαν καινούργια αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα ελληνοκυπριακής εμπνεύσεως. Η τάση αυτή επιτάθηκε επί προεδρίας Τ. Παπαδόπουλου, όταν διορίστηκε η Επιτροπή των Επτά Ακαδημαϊκών με πρόεδρο τον καθηγητή Α. Καζαμία, η οποία υπέβαλε έκθεση, που, σύμφωνα με τους συντάκτες της, δεν ήταν απλώς ρεφορμιστική αλλά διαμορφωτική-ρηξικέλευθη, δεν απέβλεπε δηλαδή σε απλή διορθωτική προσαρμογή των κακώς εχόντων, αλλά προοριζόταν να εισαγάγει ριζοσπαστικές αλλαγές. Έκτοτε όλοι οι υπουργοί παιδείας φιλοδοξούν να εισαγάγουν αλλαγές στην ελληνοκυπριακή εκπαίδευση έχοντας ως βασική πολιτική τους τον εκσυγχρονισμό. Μπορεί μάλιστα να λεχθεί ότι ο εκσυγχρονισμός είναι η πολιτική στην οποία συναντώνται αριστερές και δεξιές κυβερνήσεις και κόμματα. Μπορεί οι δυο ισχυρές πολιτικές παρατάξεις να έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές πολιτικές σε πολλά θέματα και κυρίως στα θέματα αριστείας και ισότητας, αλλά στο θέμα του εκσυγχρονισμού ταυτίζονται. Είναι ενδιαφέρον να δούμε πώς θα εξελιχθεί η πολιτική αυτή στο μέλλον. Κάτι άλλο που φανερώνει την πολύ θετική στάση των Ελληνοκυπρίων έναντι των εκπαιδευτικών αλλαγών είναι το γεγονός ότι και, όταν ακόμα αποδεδειγμένα μια αλλαγή αποτυγχάνει και λαμβάνονται μέτρα για κατάργησή της, δεν γίνεται λόγος για αποτυχία της, αλλά για κάτι που απλώς έκλεισε τον κύκλο του. Πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο που χρήζει, πιστεύω, ιδιαίτερης μελέτης.

Έρχομαι τώρα στο κύριο μέρος της εισήγησής μου. Από όσα έχω υπόψη μου, τα τελευταία πενήντα χρόνια εισήχθησαν αλλαγές στις πλείστες πτυχές και εκφάνσεις της ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης . Αυτό μου φαίνεται λογικό και φυσιολογικό, αν ληφθούν υπόψη οι τεράστιες οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές μεταβολές που επέφεραν και στη χώρα μας η εξάπλωση της τεχνολογίας, η αλλαγή της απασχόλησης, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, ο πολυπολιτισμός, οι αντιλήψεις της μετανεοτερικότητας αλλά και η προσφυγοποίηση του 35 τοις εκατόν του πληθυσμού και η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Όπως εξηγούν εκατοντάδες επιστημονικές έρευνες που έγιναν σε πολλές αναπτυγμένες χώρες από διάσημους κοινωνιολόγους, οι αλλαγές αυτές του συγκεκριμένου επηρεάζουν βαθιά, μέσω του φαινομένου της ώσμωσης, και την εκπαίδευση. Ο διεθνής συγκριτολόγος Robert Cowen μάλιστα χαρακτήρισε τις εκπαιδευτικές αλλαγές σε μια χώρα ως το σύνθετο

αποτύπωμα της έκβασης των συγκρούσεων μεταξύ της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής εξουσίας σε μια δεδομένη στιγμή(Cowen,2009).

Μερικές από τις αλλαγές αυτές είναι συγκεκριμένες και μπορεί κανείς να τις δει με τα ίδια του τα μάτια, για παράδειγμα, καινούργια, άνετα και λειτουργικά σχολικά κτήρια και καινούργιο εξοπλισμό, τόσο τεχνικό(ατομικά τραπεζάκια και καρέκλες αντί μεγάλα θρανία για κάθε μαθητή, ώστε να επιτρέπουν ευελιξία στην τάξη και ανάδειξη της αξίας του ατόμου, χαμηλό τραπέζι, αντί έδρα πάνω σε ψηλό βάθρο, για τον εκπαιδευτικό, ώστε να υπογραμμίζονται οι νέες σχέσεις εκπαιδευτικών μαθητών), όσο και επιστημονικό (σύγχρονα εποπτικά μέσα, εργαστήρια φυσικών επιστημών, ηλεκτρονικούς υπολογιστές όχι μόνο στις τάξεις αλλά και για κάθε μαθητή χωριστά). Μπορεί επίσης να τις επισημάνει με την ανάγνωση στατιστικών στοιχείων για τα σύγχρονα εκπαιδευτικά δεδομένα και με σύγκριση με τα παλιά(για παράδειγμα, σχετικά με την επέκταση της προσχολικής εκπαίδευσης, τον αριθμό και τα ποσοστά των φοιτούντων μαθητών και μαθητριών, τον αριθμό, τα ποσοστά και την ηλικία των αποχωρούντων, τον αριθμό των επιμορφωτικών μαθημάτων και τα ποσοστά εκπαιδευτικών που τα παρακολουθούν, τους αριθμούς των φοιτητών σε δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια, τα ποσά επιχορήγησης των φοιτητών, τα ποσοστά των εκπαιδευτικών με μεταπτυχιακά προσόντα, κοκ).

Άλλες όμως αλλαγές είναι δύσκολο να επισημανθούν(για παράδειγμα, ο βαθμός αφοσίωσης των εκπαιδευτικών στο έργο τους) και κυρίως να αξιολογηθούν (για παράδειγμα, η επίδραση που έχουν στη μάθηση των μαθητών οι αλλαγές στα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα και στα σχολικά εγχειρίδια, η επίδραση των εκπαιδευτικών ως ατόμων και των διαφόρων μορφών οργάνωσης της τάξης και συγκεκριμένων διδακτικών προσεγγίσεων στη μάθηση, ο βαθμός βελτίωσης της διδακτικής ικανότητας των εκπαιδευτικών από παρακολούθηση επιμορφωτικών μαθημάτων, κοκ). Οι δυσκολίες για αξιολόγηση των διαφόρων αυτών πτυχών οφείλονται σε τρεις λόγους: στην εγγενή περιπλοκότητα της ανθρώπινης ενέργειας και συμπεριφοράς, στους τεχνικούς περιορισμούς των εργαλείων που η επιστήμη και η εκπαιδευτική τεχνολογία θέτει στη διάθεσή μας, και στην περιορισμένη ανθρώπινη αντικειμενικότητα που οφείλεται στις διαφορετικές αξίες, νόρμες, ιδεολογίες και συμφέροντα που έχουμε ως άτομα και ως σύνολα. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο δεν συμφωνούμε για τις αλλαγές που χρειάζονται να γίνουν. Στις 19 Μαρτίου 2015 δημοσιεύθηκε στο Paideia-news μια ανακοίνωση της ΠΟΕΔ στην οποία

αναφέρονται τα εξής: «Ως ΠΟΕΔ τονίζουμε και επιβεβαιώνουμε για άλλη μια φορά ότι είμαστε οι πρώτοι που επιζητούμε τις αλλαγές εκείνες που αποδεδειγμένα θα βελτιώσουν, θα εκσυγχρονίσουν και θα αναβαθμίσουν ποιοτικά το εκπαιδευτικό μας σύστημα προς όφελος των ίδιων μας των παιδιών». Ποιος όμως μπορεί σήμερα να προτείνει **αποδεδειγμένα**, όπως απαιτεί η ΠΟΕΔ, τέτοιες προτάσεις; Με ποιο τρόπο μπορεί να πείσει; Με αναφορά στο παρελθόν, στο τι κάνουν άλλες πιο προηγμένες χώρες, στο τι βρήκε ένας ερευνητής σε μια εμπειρική του έρευνα; Η απάντηση είναι **κανένας** και με κανένα τρόπο. Ζούμε σήμερα στη μετανεοτερική εποχή και ένας από τους ορισμούς της μετανεοτερικής εποχής είναι ότι είναι η εποχή στην οποία δεν υπάρχουν βεβαιότητες. Αυτό παρέχει, πιστεύω, μια ιδέα για τις δυσκολίες που ενυπάρχουν.

Στη συνέχεια της εισήγησής μου θα παρουσιάσω από τον μακρύ κατάλογο των εκπαιδευτικών αλλαγών τις σπουδαιότερες κατά την άποψή μου.

Οι δυο σημαντικότερες αλλαγές πιστεύω ότι είναι, πρώτα, η ίδρυση πανεπιστημίων και, δεύτερο, η ανάληψη από το κράτος του πλήρους ελέγχου της ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης της Κύπρου με τρόπο που να έχει ευθύνη όχι μόνο για την οικονομική στήριξή της αλλά και για την προσφορά της, τη διοίκηση και τα αποτελέσματά της.

Η ίδρυση πανεπιστημίων, τόσο δημόσιων όσο και ιδιωτικών, σήμανε όχι μόνο την προέκταση και ολοκλήρωση της εκπαίδευσης της Κύπρου με την προσθήκη για πρώτη φορά της απύσασ τρίτης βαθμίδας, αλλά και την αναβάθμιση του πνευματικού και επιστημονικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αυτή λειτουργεί. Η πρώτη εξέλιξη εξασφάλισε την αυτονομία που έλειπε από την εκπαίδευση της Κύπρου, αφού δεν είναι πλέον υποχρεωμένη να αναζητά από ξένες κυβερνήσεις και πανεπιστήμια αναγνωρίσεις των εκπαιδευτικών τίτλων που απονέμουν τα σχολεία της ούτε να διαφοροποιεί το περιεχόμενό της για να εξασφαλίζει αυτές τις αναγνωρίσεις. Η δεύτερη εξέλιξη της παρέχει την αυτάρκεια για μια συνεχή και σταθερή ποιοτική βελτίωση με την αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού και της επιστημονικής παραγωγής των ελληνοκυπριακών πανεπιστημίων.

Η δεύτερη αλλαγή είναι επίσης πολύ σημαντική, γιατί προκαθόρισε όχι μόνο τους τρόπους διοίκησης της εκπαίδευσης αλλά και τους τρόπους διορισμού, ανέλιξης και αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, το είδος και τους τρόπους αξιολόγησης μαθητών, και

τις αξίες, τους στόχους και τα μέσα της εκπαίδευσης. Η μεταβολή αυτή βέβαια ισχύει βασικά για τη μέση εκπαίδευση, αφού η πρωτοβάθμια ήταν δημόσια από το 1929. Τα σχολεία μέσης, αντίθετα, ήταν κοινοτικά, μέχρι το 1965, όταν ιδρύθηκε το υπουργείο παιδείας. Με την ένταξή τους στο κράτος τα σχολεία μέσης έγιναν δημόσια και οι εκπαιδευτικοί της μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι. Από εκείνη τη στιγμή επικράτησε απόλυτη συγκέντρωση, και πλήρης ομοιομορφία στα αναλυτικά, τα ωρολόγια, τα σχολικά εγχειρίδια, τον τρόπο αξιολόγησης, τη διοίκηση των σχολείων και τους κανονισμούς.

Η τρίτη εκπαιδευτική αλλαγή στην οποία θα ήθελα να αναφερθώ είναι ο τρόπος λήψης αποφάσεων. Η αλλαγή αυτή είναι από εκείνες που είναι συγκεκριμένες και ψηλαφητές. Αρκεί να φέρει κανείς στο νου του την κλειστή διαδικασία που ακολουθείτο πριν το 1974 κατά τη λήψη αποφάσεων στα υψηλά δώματα, κατά κανόνα ερήμην των εκπαιδευτικών, και την ανοικτή, συμμετοχική διαδικασία που εφαρμόζεται σήμερα. Η αλλαγή αυτή είναι αποτέλεσμα από τη μια της μεγάλης ανάγκης που έχει η κυπριακή κυβέρνηση, όπως και όλες οι κυβερνήσεις σήμερα διεθνώς, να εξασφαλίζουν νομιμοποίηση για κάθε πρωτοβουλία που αναλαμβάνουν, και, από την άλλη, της μεγάλης πολιτικής δύναμης που απέκτησαν οι διάφοροι φορείς και γενικά οι οργανωμένοι πολίτες χάρη στη δημοκρατικοποίηση της κοινωνίας. Κανένας δεν δέχεται το ρόλο κομπάρσου και όλοι διεκδικούν το δικαίωμα να ακουστούν και να εισακουστούν. Χαρακτηριστικό είναι το αίτημα του Προέδρου της ΠΟΕΔ Φίλιου Φυλακτού να είναι η οργάνωσή του «πρωταγωνιστές και συνδιαμορφωτές και όχι παρατηρητές» (Paideia-news, 19 Μαρτίου 2015).

Η τέταρτη αλλαγή αφορά στην αντίληψη για τη φύση της εκπαίδευσης. Είναι γνωστό ότι καθ' όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας αλλά και για ένα μικρό διάστημα της αγγλοκρατίας η εκπαίδευση παρέχόταν από την εκκλησία και γι αυτό εθεωρείτο ότι ήταν στενά συνυφασμένη με τη θρησκεία και χαρακτηριζόταν ως ιερή. Μετά το 1880, με τη μετατροπή των σχολείων σε κοινοτικά και την υιοθέτηση κοσμικών προγραμμάτων η εκπαίδευση έγινε κοσμική. Σήμερα η κοσμικοποίηση προχώρησε τόσο πολύ που φτάσαμε στο σημείο να γίνεται συζήτηση αν πρέπει να καταργηθεί η διδασκαλία των Θρησκευτικών.

Μεγαλύτερης σπουδαιότητας είναι η αλλαγή που αφορά στη μεγάλη υποβάθμιση της αξίας της εκπαίδευσης ανάμεσα σε μια μεγάλη μερίδα των Ελληνοκυπρίων. Υπάρχουν

πολλές ενδείξεις γι αυτή την αλλαγή: η στάση που εκφράζουν πολλά πλουσιόπαιδα προς τους εκπαιδευτικούς τους με παρατηρήσεις όπως «ο πατέρας μου δεν ξέρει γράμματα αλλά σας αγοράζει και σας πουλά» , η επιλογή από πολλούς μαθητές των πιο εύκολων μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο, οι πολλές αδικαιολόγητες απουσίες μαθητών οι οποίες γίνονται απλώς και μόνο για να συμπληρωθεί ο αριθμός των δικαιολογημένων απουσιών, η παρουσία δεκάδων μαθητών στα σφαιριστήρια και τις καφετερίες την ώρα των μαθημάτων, η πρόκληση φοβερής αναστάτωσης από τους τελειόφοιτους στο σχολείο για να γιορταστεί «το σπάσιμο του κατοστάρικου» και οι έξαλλοι πανηγυρισμοί στο τέλος της φοίτησής τους, και η εμπλοκή μαθητών σε εμπρησμούς και βανδαλισμούς σε σχολεία. Δυστυχώς, η αλλαγή αυτή έπληξε περισσότερο τα παιδιά των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Παλαιότερα οι φτωχοί μαθητές που είχαν την τύχη να εγγραφούν σε σχολείο μέσης εκπαίδευσης το θεωρούσαν ευλογία Θεού, γιατί τους δινόταν η ευκαιρία να ανέβουν οικονομικά και κοινωνικά και να αφήσουν πίσω τους τη φτώχεια. Σήμερα η μεγάλη μάζα των φτωχότερων μαθητών δείχνουν μεγάλη αδιαφορία για την εκπαίδευση. Έτσι τελειώνουν το σχολείο χωρίς τα απαραίτητα προσόντα και τις δεξιότητες που χρειάζονται για απασχόληση και διατρέχουν τον κίνδυνο να απορριφθούν από την κοινωνία και να αναζητήσουν αντικοινωνικούς τρόπους επιβίωσης.

Η έκτη αλλαγή αφορά στις βασικές αξίες που διέπουν την εκπαίδευση. Παλαιότερα η βασική αξία της εκπαίδευσης ήταν η αριστεία, η επιδίωξη δηλαδή του καλύτερου δυνατού ποιοτικού αποτελέσματος τόσο από τους μαθητές όσο και από τους εκπαιδευτικούς. Για προώθηση του στόχου αυτού αναλαμβάνονταν μέτρα από την πολιτεία και την κοινωνία (Αυστηρή επιλογή των εκπαιδευτικών, ίδρυση προτύπων και πειραματικών σχολείων, καθιέρωση ειδικών διευθετήσεων στα σχολεία, όπως των εισαγωγικών εξετάσεων στα γυμνάσια, της συχνής αξιολόγησης των μαθητών με εξετάσεις σ' όλα τα μαθήματα, της καθιέρωσης βραβείων επίδοσης και ήθους και της διεξαγωγής ειδικού διαγωνισμού για κάθε βραβείο χωριστά, της βράβευσης των αριστούχων σε ειδική τελετή κλπ.). Σήμερα η αξία της αριστείας θεωρείται ελιτισμός. Οι κυρίαρχες εκπαιδευτικές αξίες είναι η ισότητα, με την έννοια της μεταχείρισης όλων κατά τον ίδιο τρόπο, και η δημοκρατικότητα. Η αξία της ισότητας υπήρχε βέβαια και προηγουμένως, ενισχύθηκε όμως πολύ με την ανάληψη της ευθύνης για την εκπαίδευση από το κράτος και την επικράτηση της αντίληψης πως η ισότητα εξασφαλίζεται μόνο με την απόλυτη ομοιομορφία. Παλαιότερα γινόταν αντιληπτή διαφορετικά και δεν εμπόδιζε τη λειτουργία σχολείων που ρητά επιδίωκαν την αριστεία,

όπως, για παράδειγμα, το Παγκύπριο Γυμνάσιο . Θεσμικά αυτό ήταν δυνατό, γιατί τα σχολεία μέσης εκπαίδευσης επί αγγλοκρατίας ήταν κοινοτικά και επομένως υπήρχε η δυνατότητα διαφοροποίησης μεταξύ τους.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η αλλαγή στον τρόπο αντίληψης της διδακτικής γνώσης και συνεπώς στη στάση έναντι των αναλυτικών και ωρολογίων προγραμμάτων. Παλαιότερα οι γνωσιολογικές αντιλήψεις έκαναν λόγο για ειδολογικά και γνωσιολογικά μαθήματα, για μαθήματα δηλαδή που καλλιεργούν το νου και την ψυχή και για μαθήματα που μεταδίδουν απλώς γνώσεις, για κύρια και δευτερεύοντα, για θεωρητικά και τεχνικά , και με βάση τις αντιλήψεις αυτές καταρτιζόταν το ωρολόγιο πρόγραμμα. Σήμερα εγκαταλείφθηκαν αυτές οι αντιλήψεις και έχει καταρρεύσει πλήρως η νομιμοποίηση της εκπαιδευτικής γνώσης. Σήμερα κυριαρχούν τα πολιτικά της εκπαιδευτικής γνώσης(Περσιάνης,2010). Σ' αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι δεν μπορεί σοβαρά να γίνει λόγος για επιστημονική τεκμηρίωση οποιασδήποτε πρότασης για το ποια γνώση είναι η αξιολογότερη και για τον πιο σωστό τρόπο κατανομής του διδακτικού χρόνου στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα. Επιχειρείται βέβαια κάτι τέτοιο με αναφορά στο τι γίνεται στις ευρωπαϊκές χώρες ή στις χώρες του ΟΟΣΑ αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Τα επιχειρήματα εναντίον μιας τέτοιας προσπάθειας(πλήθος παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη, διαφορετικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες και εκπαιδευτικές παραδόσεις σε κάθε χώρα, διχογνωμία αν πρέπει να ληφθούν υπόψη οι τρέχουσες συνθήκες ή αυτές που θα υπάρξουν σε πέντε ή δέκα χρόνια όταν θα αποφοιτήσουν οι μαθητές προς τους οποίους απευθύνεται η γνώση, και αδυναμία σωστής μετάφρασης των δεδομένων αυτών σε ποσοτικά στοιχεία διδακτικού χρόνου) είναι συντριπτικά. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάρρευσης το βλέπουμε και το ζούμε με δραματικό τρόπο στην Κύπρο τους δυο τελευταίους μήνες, αμέσως μετά την ανακοίνωση της Πρότασης της Επιτροπής του υπουργείου παιδείας για το ωρολόγιο πρόγραμμα, με τη μορφή της κινητοποίησης των εκπαιδευτικών οργανώσεων, των Κινήσεων, των Συνδέσμων Μαθημάτων με την έκδοση σφοδρών ανακοινώσεων διαμαρτυρίας, με την οργάνωση διαδηλώσεων έξω από το Υπουργείο Παιδείας και το οίκημα της ΟΕΛΜΕΚ, και με διατύπωση απειλών για δραστικά μέτρα αντίδρασης.

Η όγδοη αλλαγή αφορά στο χαρακτήρα, το περιεχόμενο και τους στόχους της εκπαίδευσης. Ακόμα και αν αγνοήσει κανείς την περίοδο της αγγλοκρατίας και περιορισθεί στα πενήντα πέντε χρόνια της ανεξαρτησίας, θα διαπιστώσει μια τεράστια

αλλαγή στο χαρακτήρα και τους στόχους της εκπαίδευσης από τη δεκαετία του 1960 μέχρι σήμερα, όχι μόνο όσον αφορά στη σχετική ρητορεία αλλά και στο τι γίνεται στην πράξη. Αυτό αποδεικνύεται από τη συνεχή συρρίκνωση των αριθμών των μαθητών του Λυκείου που επιλέγουν τα μαθήματα κλασικής κατεύθυνσης και του αριθμού των φοιτητών που επιλέγουν το Τμήμα Κλασικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Τη δεκαετία του 1960 ο υπουργός παιδείας Κωνσταντίνος Σπυριδάκης υποστήριξε έντονα, συνεπικουρούμενος και από την κυρίαρχη αντίληψη ότι «στο σχολείο πηγαίνει κανείς για να γίνει άνθρωπος», ότι ο χαρακτήρας της εκπαίδευσής μας έπρεπε να ήταν ανθρωπιστικός. Το ίδιο υποστήριξε με την έκθεσή της και η Επιτροπή των Επτά Ακαδημαϊκών το 2004(σ.20,133), αλλά η πρότασή της αγνοήθηκε πλήρως, αφού ο βασικός στόχος είναι πλέον η απόκτηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που χρειάζονται για εξασφάλιση απασχόλησης. Χαρακτηριστικό αυτής της αντίληψης είναι ότι ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος ο Β με εγκύκλιό του προς τους μαθητές στις 7 Σεπ. 2013 τους κάλεσε να επικεντρωθούν «στα χρήσιμα». Εξίσου ενδεικτική είναι η υποδοχή της οποίας έτυχε η πρόταση της Επιτροπής που όρισε ο Υπουργός Παιδείας υπό την προεδρία του Δρος Νίκου Ορφανίδη για το Ωρολόγιο Πρόγραμμα για την ανάγκη να «διατηρηθεί ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης» (σ.18). Η πρόταση χλευάστηκε ως δώρο προς τους φιλόλογους και ερμηνεύθηκε ως αποτέλεσμα της σύνθεσης της Επιτροπής.

Θα μπορούσε κανείς να αναφέρει και άλλες πτυχές στις οποίες έγιναν μεγάλες αλλαγές, όπως στη σχέση του σχολείου με την κοινωνία, στο ήθος των μαθητών, στους τρόπους διδασκαλίας, στις σχέσεις μαθητών- εκπαιδευτικών και εκπαιδευτικών-γονέων, αλλά δυστυχώς δεν επιτρέπει ο χρόνος.

Ανακεφαλαιώνοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχουν γίνει πάρα πολλές αλλαγές και ότι μερικές απ' αυτές είναι θετικές και παρέχουν ελπίδες για το μέλλον. Την ίδια στιγμή ωστόσο που μιλούμε για αλλαγές, είναι ενδιαφέρον να έχουμε υπόψη μας πως υπάρχουν και αλλαγές, οι οποίες, λόγω του κρατούντος κοινωνικού, πολιτικού και θεσμικού πλαισίου, δεν υπάρχει καμιά ελπίδα να εισαχθούν. Τέτοιες αλλαγές είναι, για παράδειγμα, η αποκέντρωση και η αυτονόμηση των σχολικών μονάδων. Γι αυτό και νομίζω πως μεγαλύτερη σημασία από το να ξέρουμε τι άλλαξε και τι δεν άλλαξε έχει το να κατανοούμε γιατί κάτι άλλαξε ή δεν άλλαξε και με ποιες διαδικασίες. Αυτό, πιστεύω, θα προκαλέσει έναν πολύ χρήσιμο προβληματισμό για το όλο θέμα των εκπαιδευτικών αλλαγών και των περιπετειών στις οποίες μπορούν να οδηγήσουν την εκπαίδευση, αν

δεν προηγηθεί η πολύ προσεκτική διερεύνηση των ευρύτερων επιπτώσεων στις οποίες μπορούν να οδηγήσουν. Θα ήταν καλό να έχουμε πάντα στο νου μας την εικοσαετή (1995-2015) περιπέτεια με την αλλαγή του Ενιαίου Λυκείου και τη ζημιά που αυτή προκάλεσε στην εκπαίδευσή μας..

Αν θα μπορούσα να αναφερθώ με δυο λόγια και στο τρίτο μέρος του θέματος, στο τι δηλαδή θα αλλάξει στην εκπαίδευσή μας, παρόλο που ξέρω πως αρμόδιος να μιλήσει για αυτό το θέμα είναι ο Υπουργός Παιδείας, θα ήθελα να εκφράσω τους φόβους μου ότι σήμερα, μεταξύ των αλλαγών που επισυνέβησαν στο χώρο της εκπαίδευσης είναι, δυστυχώς, και η έντονη πολιτικοποίηση και ο βαθύς διχασμός (84-78 στη Συνέλευση Γενικών Αντιπροσώπων και 11-10 στο Διοικητικό συμβούλιο της ΟΕΛΜΕΚ) και στις ίδιες τις οργανώσεις. Αυτά, φοβούμαι, αποτελούν προϋποθέσεις και δυναμική για να αρχίσει να γίνεται και στην Κύπρο αυτό που γίνεται στην Ελλάδα τους τελευταίους δυο αιώνες, οι αντιμεταρρυθμίσεις, η ανατροπή δηλαδή από τη νέα κυβέρνηση των αλλαγών που εισήγαγε η προηγούμενη. Μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν μια τραγική εξέλιξη για την εκπαίδευση της Κύπρου. Γι αυτό και πιστεύω πως ήταν πολύ σοφή εκ μέρους του Υπουργείου Παιδείας η αντιμετώπιση της διαμάχης με υπομονή και πνεύμα συνδιαλλαγής.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Cowen, R. (2009). 'Then and now: unit ideas and comparative education', in Cowen, R. and Kazamias, A. M. (2009). *International Handbook of Comparative Education*: London: Springer.
- McNeely, C. L. (1995). 'Prescribing national educational policies: The role of international organizations", *Comparative Education Review*, 39(4): 483-507.
- Newham, F. D. (1902). The system of education in Cyprus, In *Board Of Education Special Reports on Educational Subjects*, London, HMSO, 1905.
- ΠΟΕΔ Ανακοίνωση στον τύπο, *Paideia-news*, 19 Μαρτίου 2015.
- Περσιάνης, Π. (2010). *Τα Πολιτικά της εκπαίδευσης στην Κύπρο κατά τους τελευταίους δυο αιώνες*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ και Πανεπιστημίου Λευκωσίας.
- Σοφιανός, Χρυσόστομος. (1986). 'Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Κύπρο 1976-1980. Προσπάθειες, Εξαρτήσεις, Αντιδράσεις 'στο: Α. Καζαμία και Μ, Α. Κασσωτάκη (επιμ.). (1986). *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Προσπάθειες, αδιέξοδα, προοπτικές*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Φιλοσοφική Σχολή.
- Σπυριδάκης, Κ. (1962). 'Η ανθρωπιστική παιδεία και οι κατευθύνσεις της εν Κύπρω εκπαίδευσως', στο: Κ. Σπυριδάκι (1974) *Άπαντα*, Λευκωσία, τομ. Β2.
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2004). *Δημοκρατική και Ανθρώπινη Παιδεία στην Ευρωκυπριακή Πολιτεία. Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού. Η Έκθεση της Επιτροπής*, Λευκωσία.
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2015). *Τελική Πρόταση της Επιτροπής Αναδόμησης/Αναμόρφωσης του Ωρολογίου Προγράμματος Σπουδών*, Λευκωσία, 20 Μαρτίου 2015.